

De leerjongen

In de archieven van de Maastrichtse rechtbanken van vóór 1800 zitten ook dozen met restanten. Het zijn allerlei losse papieren en bundeltjes waarvan niet duidelijk is waar ze nou precies bij horen. Sommige zijn losgeraakt van de dossiers waar ze oorspronkelijk in zaten, terwijl het van andere niet eens zeker is of het überhaupt wel gerechtelijke documenten zijn. In een van die dozen was ik een paar weken geleden aan het grasduinen, op zoek naar een stuk dat ik voor een andere sprokkel nodig had. Het zat er helaas niet in, maar wel iets anders interessants. Een bundeltje met een tamelijk grof stuk touw eromheen. Toen ik het openmaakte, kon ik eerst geen directe samenhang ontdekken tussen de verschillende stukken die erin zaten. Maar al gauw merkte ik dat het notariële akten waren, allemaal opgesteld

Een vrouw bekijkt een paar schoenen bij de schoenmaker. De man achter de toonbank laat haar ook nog een tweede paar zien. Hieruit zou je kunnen afleiden dat het niet om een reparatie van haar oude schoenen gaat, maar dat zij nieuwe koopt. Aan de stang hangen schoenen met ronde neuzen en muilen, waaronder ook twee paar zogenaamde koemuilen (Jost Amman, Ständebuch, 1568).

die voor de klanten van de notaris bestemd waren, maar blijkbaar nooit zijn uitgereikt.

Waar gaan die vierentwintig akten over?

len schenken.

Mechgel (Mechteld) Bogding wilde haar zoon Joassijn (Joachim) Kock graag in de

opnieuw een lakenwever uit 1659, een linnenwever uit 1660, een slotenmaker uit 1661 en een brouwer uit 1668. Aan dit rijtje kan nu dus het schoenmakerscontract uit 1685 worden toegevoegd.

De overeenkomst is vastgesteld voor twee jaar. Meester Schaars belooft de jongen het schoenmakersambacht te zullen leren, met alles wat hierbij hoort. De leerling op zijn beurt moet de meester eerlijk en trouw dienen en 'diens profijt zoeken'. Voor het geval de jongen zich misdraagt of wegloopt, stelt zijn moeder een borg van 5 'pattacons' (in Maastricht in die tijd is een pattacon of kruisdaalder gelijk aan 3 gulden en 6 stuivers) van de jaarlijkse rente die zij trekt van het huis van Matthijs Haenen aan de Houtmaas.

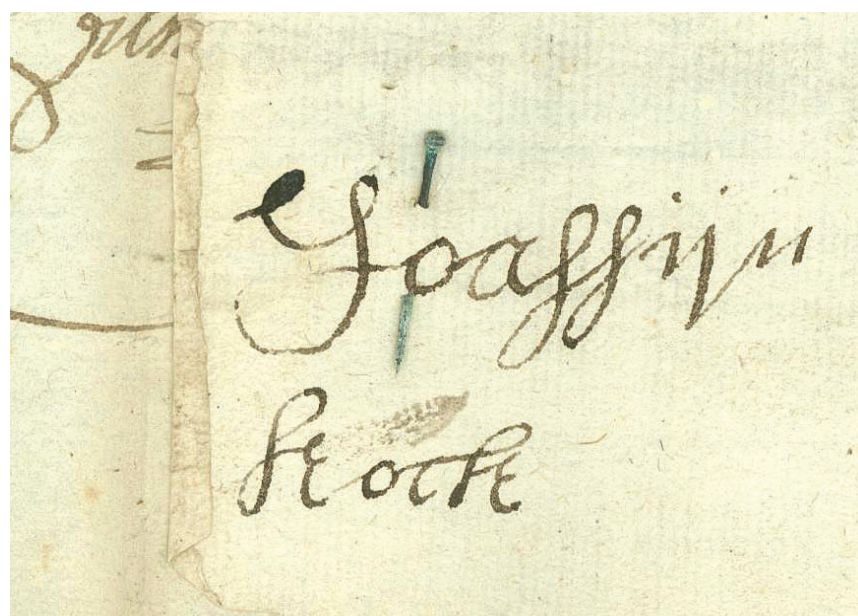
Wat voor schoenen zou Joassijn zoal hebben leren maken? Wat

zijn van luxe exemplaren afkomstig. Die bestonden dikwijls uit een bovenstuk, de 'schacht', waaronder met pekdraad de zool werd vastgemaakt. Eenvoudige mensen maakten hun schoeisel van één enkele lap leer

kers een houten onderschoen die met een leren riempje om de snavelschoen werd gebonden. Deze onderschoenen noemden ze 'trippen'. In de loop van de zestiende eeuw werd de snavelschoen vervangen door lage

zeventiende eeuw veel laarzen of stevels ('stievele') gedragen.

In Maastricht hebben de archeologen diverse leervondsten in beerputten gedaan. De oudste vondsten stammen van de Romeinse tijd, maar

De handtekening van de leerjongen Joassijn Kock staat op een apart papiertje en is met een speld aan de akte bevestigd.

zonder aparte zool. De eerste echte modeschoen is de puntige 'snavelschoen', die rond 1200 met de

schoenen met brede neuzen. Die waren een stuk comfortabeler. Een voorbeeld hiervan is de zogenaamde 'koemuil'. Daarnaast kwamen rond 1580 de hoge hakken in de mode. Aanvankelijk liep alleen de adel hierop rond, maar in de loop van de zeventiende eeuw gingen ook gewone mensen die dragen. Aan het einde van die eeuw gaf in de betere kringen het hof van de Franse Zonnekoning Lodewijk XIV in Versailles de toon aan. De gespen, rozetten, strikken en juwelen waar-

meestal kwamen er schoenen uit de volle en late middeleeuwen uit tevoorschijn, vooral uit de vijftiende en zestiende eeuw. Dit was de bloeiperiode van de Maastrichtse leernijverheid. Over het algemeen passen de in Maastricht aangetroffen exemplaren keurig in het plaatje dat van elders in de Nederlanden bekend is.

Conclusie: waarschijnlijk leerde Joassijn Kock vooral schoenen met ronde neuzen, muilen en laarzen maken. De gangbare, wat luxueuzere exemplaren zullen eerder het werk van meester Schaars zelf zijn geweest.

Rolf Hackeng

Bronnen: Notarissen Maastricht, inv. nr. 1667a bis; Thewissen, De (goede) ambachten van Maastricht; Dijkman/Emmen, Voeten in de aarde; M.-J. de Ru van Esch op www.cultuurwijs.nl; www.schoenenmuseum.nl.

Inschrijving van Aloff Schaars (er staat: Adolf Schaers) op 25 april 1668 als Brabants burger van het tweeherige Maastricht ('ducis' betekent van de hertog). Hij kwam uit Sittard, maar was al zeventien jaar schoenmaker in Maastricht, toen Joassijn zich bij hem aanmeldde.

door notaris Willem Mangartz uit Maastricht in de tweede helft van het jaar 1685. Tot nog toe was van deze notaris slechts één akte uit 1671 bekend en verder een hele reeks vanaf 1686 tot en met 1709, maar niets uit de periode van 1672 tot en met 1685. Het bundeltje bestaat uit vierentwintig minuutakten. Dat zijn de vaak wat slordiger geschreven exemplaren die de notaris zelf bewaarde. Bij een aantal van die minuutakten zitten bovendien nog de net-exemplaren

Nou, zo'n beetje over van alles en nog wat, meestal aangelegenheden waarvoor je tegenwoordig nog steeds naar de notaris gaat. Uiteraard zitten er een paar testamenten bij. Verder nog koop- en huurakten, schuldbekentenissen en volmachten. Twee van die akten zijn afwijkend van de huidige gang van zaken. In de eerste verklaart iemand in beroep te willen gaan tegen een raadsbesluit. De tweede is een leercontract, waaraan we in deze sprokkel nog wat extra aandacht wil-

ler doen bij schoenmaker Aloff Schaars. Daarom stapte zij op 11 oktober 1685 naar

voor schoeisel droegen de mensen tot circa 1700 in de Nederlanden? Over de periode

terugkerende Kruisvaarders mee naar Europa kwam. De punt hiervan was nogal

Een 'snavelschoen' en een 'trip' uit de middeleeuwen en een 'koemuil' uit de zestiende eeuw (Leer en Schoenenmuseum Waalwijk).

de notaris om een contract te laten opmaken. Dat was in die tijd blijkbaar de normale gang van zaken bij dergelijke aangelegenheden. Henk Thewissen noemt in zijn pas verschenen boek over de ambachten van Maastricht zes leercontracten die tot nu toe bekend zijn: met een lakenwever uit 1542, een chirurg uit 1639,

tot 1000 weten we niet zo veel. We hebben immers maar weinig afbeeldingen uit die tijd die ons laten zien hoe de schoenen er toen uitzagen. Bovendien zijn er door archeologen weinig schoenen opgegraven, omdat leerresten meestal verteren onder de grond. Vaak zijn alleen de zolen teruggevonden, maar die

kwetsbaar, als je er mee over de hobbelige straten moest lopen. Daarom maakten de middeleeuwse schoenma-

mee de hovelingen hun schoenen versierden, werden in heel Europa nagemaakt. Ook werden in de

Archiefsprokkels

De vaste rubriek 'Archiefsprokkels' wordt verzorgd door medewerkers van het Regionaal Historisch Centrum Limburg. Elke twee weken een hele pagina met

een nieuw verhaal, opgediept uit de archieven van Maastricht. Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen op www.rhcl.nl.

Regionaal Historisch Centrum Limburg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043 - 328 55 00, info@rhcl.nl